

MAR 2 - 1964

'Alza tu tersa frente
Juventud filipina".....! RIZAL.

C. RONQUILLO'S COLLECTION

BANCON

Pahayagang tagapamatnugot

NG

"KALIPUNAN NG MGA KAPISANAN SA RIZAL"

Iinalathala tuwing kalahatia t katapusan ng bawa t buwan.

* * Pasig, Rizal, ika 15 ng Abril ng 1909. * *

MGA NILALAMAN.

1. Ang mga punong-bayan natin.—2. La marcha de Mr. Kaminer.—3. Pag-aalaga sa mga Sangol.—4. Mga talà sa Rizal ni *Laura Maka-trog*.—5. Comic Section.—6. Dalit ng isang ulila ni *A. Leugin*.—7. Kilos ng mga Kapisanan sa Rizal.—8. Jesús y Federico ni *Jose Ingequieros*.—9. Noli Me Légere ni *L. A. Amado*.—10. Una carta abierta ni *L. Gabriel*.—11. Las "Canas" y el "Hoy" ni *Felicesimo Magtanggol*.—12. A great problem of the Philippines.—13. Carta de aceptación ni *M. Manala*.—14. Mga hatol na mahahalagá.

MAHALAGANG PAUNAWA

Halagá ñg pagpapadalá: ISANG PESETA ISANG BUAN.

Kung ipagpauna ang bayad sa tatlong buan, ISANG SALAPI.

Halagá nang pagbibili: LABING ANIM NA KUWARTA BAWA'T ISA.

Ang m̄ga palathala'y sa halagáng pagkakasunduan.

Pán̄gasiwaan, daang Castillejos bilang 19, Kyapo, Máynilà.

Isinasamo sa lahat ñg sa amiy tumatangkilik, na mangyaring ipagbigay alam agad sa Pán̄gasiwaan ñg pahayagang ito ang di nila pagtanggap ñg m̄ga bilang na aming ipinadadalá: gayon din ipagbigay sabi agad ang pag-lipat ñg tahanan.

Ang m̄ga liham na naukol sa tagapamahala ñg pahayagang ito'y mangyaring ipahatid sa bayan ñg San Pedro Makati, Rizal.

¡¡Kahan̄gáhan̄gà, Kalugódlugod!!

Isang balitang napakamahalaga sa Kapuluán.

Malapit nang ma . . . . . ang

“K . . T . . B . . S . . N”

PUHUNANG GANAP NA } PILIPINO
MANGAGAWANG GANAP NA }

Jolo 308, 310 at 312, Binundók, Maynila.

VINO FERRO NUTRITIVO

DE LOS

Ldos. C. FERNANDEZ y L. ANTONIO

Mabuti sa kakulangan nang dugo, bagong panganak,
at nagbibigay gana sa pagkain

FARMACIA MODERNA, *Malabon, Rizal.*

Dépósito—Manila

Farmacia Barcelona.

Sastreria Fraternal

DE

PATRICIO ARANDA Y HÑOS.

Se confecciona toda clase de trajes para caballeros
á la última novedad

PRECIOS SUMAMENTE BARATOS

Jaboneros No. 111, San Nicolas

BANĜON...

PÁHAYAGÁNG TAGAPAMATNUGOT ÑĜ "KALIPUNAN ÑĜ MĜA KAPISANAN SA RIZAL"
ILINALATHALA TUWING KALAHATIA'T KATAPUSÁN NG BUWAN.

Tagapamahala, G. CELESTINO CHAVES.

Punong-manunulat, G. ISMAEL A. AMADO.

Tagapanĝasiwa, G. JERÓNIMO DE LOS ANGELES.

I TAON.

PASIG, RIZAL, IKA 15 ÑĜ ABRIL ÑĜ 1909.

BILANG 5.

Ang mĝa punong-bayan natin

Nálalapit na naman ang hálalan, at sa bayan-baya'y nagkislót-kislót na ang mĝa ginoong nagnanasang mangĝapahalal sa ganito ó sa ganoong tungkulin. Diyan makikitang halos páti niyóng walang kamalakmalák sa palakad ñĝ pamahalaang ito, na di man lamang nakatatantokung ilan ang kagawad ñĝ pámunuang lalawigan at kung ano-ano ang tungkulin ñĝ Consejo Municipal sa isang bayan, ay nagsusumakit sa pakikiusap sa mĝa elector upang tapunan siya ñĝ boto sa dárating na Nobyembre.

Dapat kalugdán sa mĝa táong ito ang magandang hanĝad nilang makapaglingkod sa bayan, na ang munti nilang kaya'y pakinabangán ñĝ mĝa kapwa; ñĝuni't ang lalong nagpapapanibulos sa kanilang pita'y ang paniwalang wala namang gaano (!) ang gawáing tinutupad ñĝ isang puno, na pawang natutunghán sa Código Municipal, at ang pagkakáwikaang kung naroroon na'y bahala ñĝ sumunod sa mĝa turo't pahiwatig ñĝ mĝa naka-kaunawa, bahala nang sumang-ayon sa mamagalingin ñĝ karamihang kasama, at di man lamang iniisip kung ang kalagayan nila'y makapupuspós ñĝ kapurihan ó hindi sa pámunuang bayang ninanasang káluklukan. Salamat na lamang at ang mĝa ganito'y di siyang laging nagwawagi sa hálalan, palibhasa ang baya'y nakatatalós ñĝ kanyang kinakailangán at ñĝ hindi

kinakailangán, at sa mĝa ganoong tao'y walang iniuukol kundi ang banayad na ñĝiti ñĝ pagwawalang bahala.

Kaugalian na sa ating mĝa puno ang magpasunod at gumawa ñĝ kung anó na lamang ang nababasa sa Código Municipal at sa iba pang mĝa utos na nahihingil sa pangangasiwa ñĝ munisipyo; sa ganang kanila'y sukat na ito upang máturang nakatupad sa tungkol na pagkapuno, at di sila nararapat na gumawa ó hingang gumawa pa ñĝ higit sa roon. Ñĝuni't sa ganang amin, ang tagubilin ñĝ mĝa naturang batás ay siyang pinakamuuti ñĝ sa kanila'y hinihiling ñĝ Utos na ganapin sa nasasakop, kaya't may paniwala kaming hindi lamang iyon ang nauukol na pagsikapan nilang isagawa sa mabigat na pasaning sa kanila'y naatang.

Hindi sukat, sa mabuti at tunay na puno, ang makapagpairal ñĝ mĝa buwis, ang makapagpanatili ñĝ kapayapaan sa boong nasasakop, ang makapag-atang ñĝ mĝa multa dahil sa pagkukulang sa mĝa ordenanza, at iba pang ganangitong mĝa tagubilin ñĝ kautusan; kinakailangán din namang mangagsumakit sa ikalalago ñĝ mĝa pagkabuhay sa loob ñĝ munisipyo, sa ikabalang ñĝ iba't ibang mĝa kayamanang angkin ñĝ kanikanilang pook, sa ikabubuhay ñĝ pagsasaka, ikálulusog ñĝ mĝa industria't ikasusulong ñĝ pangangalakal, at sa madaling sabi, sa ikaginhawa ñĝ mĝa mamamayang pina-

mamahalaan nila. Ang puno'y di isang hamak na upahan lamang, di isang abáng kawaning papasok at lalabás sa kagawaran sa m̄ga oras na takdá, at gagawa n̄g kung anó na lamang ang sa kanya'y iniutos; kinakailanġan sa puno ang matutong magbalak n̄g m̄ga bagay na ikagagaling n̄g pamumuhay sa bayan, na siyang batis n̄g kayamanan n̄g tesoro municipal.

Sa maraming bayan dito'y nananatiling di napapakinabangan ang madláng kayamanang hanga n̄gayo'y nangakukublí pa. Bawa't munisipyo nati'y may kanikanyang pagkabuhay na sapát na makapagpaginhawa sa bayan kung pag-uukulan n̄g karapatdapat na pagsusumakit, at labis na makalunas sa karalitaang idinaraing n̄gayon n̄g lahat. Nais naming ang m̄ga magpipitang lumabas na puno sa hinaharap na hálalan ay magtaglay n̄g maalab na adhikang mapabalong ang m̄ga kayamanang iyan, adhikang ipanunumpa nila sa sariling budhi at di wiwikain n̄g bibig sa harap n̄g karamihang táong makikinig sa kanilang pananalumpati, pagka't ang m̄ga mamamaya'y dagí na sa ganyang m̄ga pangangalandakan at pangangakong hindi natutupad.

Ang lahat n̄g aming naisaysay sa itaas ay iniukol din naman sa m̄ga punong lalawigan, na ano pa't huag silang mangagkasiya sa pag-uusig lamang sa m̄ga kalikuang nagagawa n̄g m̄ga punong-bayan, sa pagpapairal nang m̄ga buwis na idinaraing n̄g m̄ga tao at pagdakip n̄g m̄ga magnanakaw, kundi pautanġan din naman nila n̄g karapatdapat na pagsusumakit ang m̄ga bagay na igiginhawa n̄g m̄ga nasasakop. Karaniwang mapuna na ang m̄ga pamunuang baya'y sumusunod sa halimbawang ipinamamalas n̄g pamunuang lalawigan, kaya't kung itoy natutulog, sila nama'y naghihilik. Magpauna sa paggawa n̄g mainam na bagay, at ang m̄ga munisipyo'y mangag-uunahan naman sa pagkuhang uliran, sa pakikibagay sa lakad n̄g m̄ga sumasaitaas. Kung saan ang tumpá n̄g ulo'y doon din ang tunġo n̄g buntot.

At sa m̄ga mangliligaw sa mataas na

kapangyarihan sa lalawigan ito'y ninanais din naming maging tika n̄g kanilang loob ang pagpapakasikap sa ikalulusog n̄g m̄ga pagkabuhay dito na hanga n̄gayo'y nakukublit di napapakinabanganġang lubos.

La marcha de Mr. Kaminer.

El actual tesorero provincial de Rizal, Mr. W. O. Kaminer, es uno de los pocos americanos que ha merecido simpatías en esta provincia, no porque se haya esforzado en conquistarlas ó que haya demostrado extraordinario dón de gentes, puesto que es una persona de poco hablar y que parece huir del trato de sus semejantes. Su popularidad débese más bien á que no es de los petulantes, con tonos de superioridad de raza como suelen ser muchos de sus paisanos. Se han circunscrito sus actos á cumplir estrictamente sus deberes como tesorero provincial, sin apasionamientos, y con imparcialidad, obrando siempre de buena fé, y esto ha satisfecho á la provincia. Aunque esto era lo que de él tenía derecho la provincia á esperar, queremos manifestar aquí las simpatías que de nosotros ha merecido.

Ahora que Mr. Kaminer vá á marcharse á los Estados Unidos en uno de los días de este mes, en uso de licencia, con su distinguida señora, nosotros deseamos que la pareja se lleve feliz viaje y el recuerdo de que á los buenos americanos se les quiere aquí en Filipinas.

Intencion criminal

El seis del actual entre nueve y diez de la noche, penetró en la casa de Juana Reynoso en el barrio de Maybunga, Pasig, la mujer llamada Juana Santos con intención de robar, y no habiendo conseguido su deseo, agredió á la Reynoso con un hierro en la cabeza que la produjo una herida de pronóstico reservado.

La Juana Santos se dice que es vecina del barrio de Bambang y actualmente se encuentra detenida á disposición del Juzgado.

Sunog

Niyong miércoles, ika 7 n̄g kasalukuyan, at n̄g mag-iika pito n̄g gabi'y nagkasunog sa nayon n̄g Santulan n̄g bayang ito. Limang bahay ang natupok at isang bangáng may lamáng m̄ga dalawangpung kabang palay.

Ayon sa ginawang pag-uusig ay napagtalastas na ang apoy ay nagmula sa tindahan ni Vicente Carlos, na hindi maalaman ang naging sanhi.

May m̄ga sanglibo't walong daang piso ang halaga n̄g m̄ga nasunog.

Salamat at wala namang táong nasaktán.

Pag-aalaga sa m̃ga Sangol

(Karugtong)

PANAHONG PAGŃIŃGIPIN.

Pinakikinabanġan nġ m̃ga inang mapagtantó ang m̃ga iba't ibang panahon nġ pagtubó nġ nġipin sa batá, hindi lamang nġ mangyaring mapanġilagan ang m̃ga pagkakaramdam na totoong madalás mangyari sa panahong itó, kundi naman nġ huag ipalagay na itong panahon nġ pagnġingġipin itó, na ibang bagay ang siyang pinagmumulán, at nġ mapaghusay naman ang palakad nġ pagpapakain sa batá, kahi't ang ipakakaing ito'y ang kaugallang gatas nġ iná, ó kung dili kaya'y gatas nġ hayop na bagong hġlis, ó gatas na pintong.

Dapat na itanġi ang unang pagkakanġipin sa ikalawang pagsibol nġ nġipin; ang m̃ga unang nġipin ay hindi patuluyan. sa pagka't nanġalaglag din sa malaon ó madaling panahon, upang mahalinhon nġ panġalawang sisibol na m̃ga nġipin, na siyang mananatili.

Ang sasabihin namin ay ang m̃ga nauukol sa m̃ga unang nġipin, sa makatowid ay ang m̃ga "nġipin sa gatas"; ang m̃ga nġiping ito'y dalawampu, na nagkakasumodsunod sa pagsibol nġ paganitó:

M̃ga nġipin sa harap na nagigitna; mulá sa apat hangang sa pitong buwan.

M̃ga nġipin sa harap din, nġuni't na sa dakong tagiliran; mula sa apat hangang sa siyam na buwan.

M̃ga unang bag-ang; mula sa ikaanim hangang sa ikalabingdalawang buwan.

M̃ga panġil; mulá sa waló hangang sa ikalabing anim na buwan.

M̃ga panġalawang bag-ang; mula sa ikasampu hangang sa ikadalawampung buwan.

Dapat na lumabas na mauna ang lahat nġ m̃ga nġipin sa babang sihang kay sa m̃ga katapat, na na sa sihang na dakong itaas, tanġi lamang sa m̃ga nġipin sa harap, nġuni't na sa tagiliran, na nauuna ang dakong itaas kay sa baba. Gayón ma'y nagkakabihirang hindi nangyayari ang karaniwang lákad na itó, na kung magkaminsa'y kung makasibol na ang m̃ga nġipin sa harap na dakong babá at pang-gitna, nalalaon bago sumibol ang katapat na dakong itaas, at halos nagkakasabay nġ m̃ga nġiping kasiping sa harap na dakong tagiliran.

Ang m̃ga sinabi namin sa itaas na panahon nġ pagsibol ay hindi totoong ganáp na nangyayaring lumalabas ang m̃ga unang nġipin agad ó hindi sa ikaanim na buwan, nġuni't bihirangbihira ang sumisibol na mulá sa panġanġanák; kung minsá'y sumisibol ang m̃ga panġil pagkalampas nġ ikalabing anim na buwan, at hindi nġa bihirang mákitang sumisibol ang m̃ga panġalawang bag-ang hangang sa ikatlong taón. Baga man sa ganitong hindi kahusayan nġ

lákad, ang m̃ga kapanahunang pagsibol nġ m̃ga nġiping aming sinaysay ang siyang karaniwan at kadalasang mangyari, ang karaniwa'y may pag-itang tatlong buwán ang pagsibol nġ isang pangkat nġ m̃ga "nġiping-gatas" bago sumibol ang isa pang pangkat.

Madalás na mákitang ipinalalagay nġ kahanġalán nġ madlá, na nagmumulá sa pagsibol nġ nġipin ang m̃ga pagkakakasakit na nangyayari sa unang dalawang taón nġ sangol; wala nang totoong malayo sa katotohanang gaya nitó; at walá na namang mabuting dahilaning tulad nġa rito upang maisaysay ang kadahilanan nġ ipinagkakakasakit nġ sangol; sa isang bagay ay ang pagkasirá nġ tiyán, na ang kadalasang nagtatapón nġ malabnaw, at sa kabilang bagay nama'y ang pagkagalagnát nġ lubháng matindí, na kung magkaminsa'y sumasapit hangang sa magkaroon nġ matindíng sakit nġ ulo at ang m̃ga pag-ubá, itó ang pagkakaramdam na anaki'y nagbubuhát sa pagsibol nġ nġipin.

Samantalang sumisibol ang nġipin ay lagi nang lalagyán nġ takíp ang dibdib at ang tiyán, kahi't lumalakad na at humihiwalay na sa iná.

Dapat na bihisan nġ damit kaylan man at kinakailanġan dahil sa pagkapunó nġ dumí, datapwa't kung hindi mangyayari ito ay sa araw-araw, gaya nġ ginagawa sa damit sa dakong itaas nġ katawan nġ bata.

Ang paglalabá nġ damit nġ bata ay dapat paraanin sa legía, yamang hindi sa lahat nġ lugar ay makakakuhang magawang nġ m̃ga ibang ukol na gamitin, at ang legía ay nasusumpungang madalí, at sa pagka't ito'y mainam na pangpatay nġ m̃ga hayop na sa kaliliita'y hindi makita, kaya siyang inihahatol na siyang gamitin at magalingin kay sa iba. Bukod sa rito'y kinakailanġang ang m̃ga damit nġ bata'y labháng bukod sa damit nġ matatandá?

Kinakailanġang nahahanġinan at tuyó ang m̃ga lugar na pamamahayan nġ bata, kaya't marapat na ang bahay ay malayo sa m̃ga latán at pinamamahayan nġ tubig.

Kaylan ma'y huag babayaang makisama sa pamamahay sa m̃ga hayop, na gaya nġ kinatugalian sa m̃ga bayan at m̃ga nayon, na doo'y ang baboy, áso, m̃ga manók at iba pa ay kasalamuhá nġ tao sa pagtirá sa isang bahay, sa loob nġ mahabang oras, sa makatwid baga'y mula sa pagtatakip-silim hangang sa kinabukasang sila'y nanġanġalat sa parang.

Ang m̃ga dumí nġ m̃ga hayop na itó ang siyang nagiging dahil na sila'y magkaroon nġ mabahong amoy na nakasasamá sa katawán nġ bata at sa matatandá man, kaya kinakailanġang sila'y alisin sa lugar na tinutulugan, at sa papaano mang paraan ay huag pabayaang manatili ang ganitong kagagawang lubháng karaniwan.

(Itutuloy.)

Mga Talà sa Rizal

Chemang Guevara.

Walang kamalák-malák, ay nakagawá ang pagkakamalí ko ng isang malaking katotohanan, ¡Kay inam na pagkakátaon!

¿Bakit bagá't nágawà kong panápat na *talà* si Chemang, iyang anak Marikit-na, na balang magsabi ay siyang nararapat iuna?

Kung hindi lamang ako nagaala-alang mápulaan ng mga "librepensador", itinuring ko na sanang ang ganitong nangyari ay talaga ni Bathala. ¿Pati na бага Diyos ay nakikialam sa amin ni Chemang? . . .

Pagkat marahil ang mga mangbabasa ko'y nakatatalos din na sa ika apat na oras ng madaling araw, kasabay ng tilaukan ng mga manok, ay sumisikat sa Silangnanan ang *talang* pinakamaningning sa dilang maningning, marilag sa dilang marilag, na kung titigan ay nakawiwili at nakaaya sa kalooban. Dili iba kundi ang talang VENUS. ¿Sino ang hindi nakakikilala sa salitang *venus*? Ito, ayon sa mga makata, ay bathalà ng pangarap; ayon sa mga manghihibò ay bathalà sa dilag, at ayon sa mga umiibig ay bathalà ng puso.

At saká ngayon ay ikaapat namang sumikat sa pitak na ito si Chemang. Isang bibihirang pagkakátaon.

¿Paanong hindi magkakátaon, sa ang *talang* nakasikat na iyan sa Marikit-na, ay siyang bathalà ng aking pangarap, bathalà ko sa dilag at tanging bathalà ng puso? Siya, sa minsang sabi, ang tunay kong VENUS. . . . .

Sayang at hindi ko pa palad hanga ngayon ang mapabilang sa mga kaluguran ni Chemang; sana'y nakaluhod ako sa kanyang harap at tahasang nasabi, na siya ang una sa lahat ng mga *talà* dito sa Rizal at ang kanyang ningning ay di nagkakasiya sa lalawigang ito lamang, kundi nanabog sa boong Pilipinas, at kung magkaminsan pa ang kanyang mga sinag ay nagtatawid dagat at nagbabalità sa mga ibang dako ng kawiliwiling dilag ng mga binibini rito.

LAURO MAKAI-ROG

COMIC SECTION

TWO MEAN MEN.

A man was drinking a glass of beer in a saloon when some important business called him out. To save his half emptied glass against intruders, he put a piece of paper under it with this inscription:

"In this beer, I have spit."

On coming back, our hero was much horrified to read the following postscription:

"So have I!"

—:—

Several Irishmen was disputing one day about the invincibility of their respective powers when one of them remarked:

"Faith, I am a brick!"

"And I'm a bricklayer!" shouted another knocking down the first speaker.

—:—

NOT THAT VARIETY.

Maria:—"For heaven's sake! Miss Long engaged to Juan Alejo? Why she told me only

yesterday that she wouldn't marry the best man on earth!"

Juana:—"She isn't going to!..."

A DANGER SIGNAL.

Bobbie:—"Pa, isn't *red* a sign of danger!"

Papa:—"Yes, I believe so!"

Bobbie:—"There is red ink there, why don't you sign the pledge!"

—:—

SECRET GIRLS KEEP.

She:—"There is one secret a woman can keep."

He:—"Nonsense! What is it?"

She:—"I can't tell you: It's a secret."

—:—

UP IN ARMS!! . . .

One girl:—"Jack tried to kiss me last night."

Another:—"What in the world did you do?"

First girl:—"Oh, I was up in arms, in a minute!"

—:—

ALWAYS CACKLES.

Bond:—"Why do you call your wife an old hen?"

Gall:—Because she always cackles when she lays for me.

SUCH LANGUAGE!

He:—What did your father say when you told him we were engaged?"

She:—“Oh, dear, you must not ask me to repeat such language.”

—:—

FAVORITE HYMN.

Papa:—What is your favorite hymn, Clara, my darling?"

Clara:—“The one you chased over the fence last night, dear Pa!”

—:—

IN A COURT.

Judge:—“Under what pretext did your husband beat you?"

Plaintiff:—Your Honor, please, it was no pretext; it was a club!"

DALIT NANG ISANG ULILA

(Kay Ensang sa Lanġit)

Kung gunitain ko araw na pumanaw sa piling nġ aking mutyang minamahál; kung isip-isipin panahong nagdaang walang inilabí kundí kalungkutan.

Ako'y naiinip at hindí mákali, ako'y naiinis, ilás na parati sa akin ang búhay at nananatili sa lagay na itong lubhang aping-api.

Ang búhay sa akin ay panġarap lamang at ang mabúhay pa'y sadyang kasalanan; sa aki'y wala nang uuna sa lumbay at wala rin namang mapayapang búhay.

Masasabi mo ring may isa pang lanġit na sa amin dito ay napasihilip; oo, mayroon nġa, di ko iniaalis, nġuní lanġit namang balót nġ hinagpis.

Sa bawa't silahis nġ lanġit na iyan, mula sa pagnġití nġ sikat nġ Araw hangang sa paglubog... tanging naiwan ang gunitang ako ay iyong minahal.

Ako'y minahal mo, dí ko linilimot, ako'y minahal mo nġ kalugod-lugod; dapwa't... nġayo'y sino, sinong aking Irog ang sa pag-uwí ko ay mapapanood?

¿Sino ang sa akin nġayo'y sasalubong, sino pang aaliw, kung nasa lingatong?

¿at sino pa rin nġa ang makikitugón sa pusong iniyo sa munting panahon?

¿Sino ang tuwí na ay aalaala

saan man paroon ako at humanga?

¿sinong aasahan at mahihintay pa na tanġi sa iyo ay wala nang iba?

¿Sino ang bubulóng at bubulungġán ko nġ libim nġ pusò, nġ diwà nġ táo?

¿sinong yayakapin, hahagkán sa noo, na tinutugumán nġ nġa labí mo?

¿Sino pa ang aking tatawagtawagin at kung nagtatampo'y aamuamuín, at kung namamanglaw'y aaliwaliwi't tatanġis-tanġisan nġ aking panindim?

¿Nasaan pa nġayón ang aking ligaya, ang paraluman ko't susi nġ pagsinta?

¿sino ang magiging alalay tuwi na nġ palad kong abá sa láot nġ dusa?

Walang wala na nġa ang lahat nġ itó, tapós na ang sayá, layaw ko't hinampó; wala na ang Liyag, pumanaw, yumao't pati pa nġ bunso'y sa libing umalo.

At nġayo'y ano pa, di ko máhagilap ang lunas na gamot nġ dukhá kong palad; di ibig mábanggit, ni nasang mahagap at kasawian ko, ianong pagkásaklap!..

Sa lahat nġ dusa'y walang kasinghapdi itong sa buhay kong tipon nġ pighati, sa sandaling tuwa'y agad pagkasawi't suson-susong hirap ang nagiging sukli.

Aunhin ang búhay kung walang pag-asa, aunhin ang boong magagawa ko pa sa aking panahon, sa nġayo'y wala na akong hahanduga't bibigyang abala.

¿Sino ang tutungháy sa tulá ko't awit na pinamimitás sa pananaginip, sinong magbibigay nġ timyás at lamig sa tinig nġ aking kudyaping may hapis?

Sa bawa't talata nġ kanyang pangkatin, sa bawa't salitang may pag-irog pa rin, ang dalit nġ isang Ulila nġ Libing siyang sasaliw nang makikilungkot din.

Yaong dating tudling na puspos nġ tuwá, nġ aliw nġ pusò't masayang talatá, nġayo'y nagbago na, ibang ibang lubhá't kinabábakasan nġ agos nġ luhá.

Kaya't buhat diyan sa payapang bayan, Ens... ko'y tungnan mo rin ang abang naiwan, akong lumulungoy, akong nahahambal, at akong walá nang Ens...magpakaylan man.

Tanġos, Nabutas, Rizal.

A. LEUGIM.

“**LA PERLA**”

FABRICA DE BIZCOCHOS Y DULCES

DE J. E. MONROY

Premia a en las Exposiciones de Hanoi de 1902 y S. Luis, E. U. A. de 1904

PLAZA DE STA. CRUZ, 96-98, MANILA.

Kilos n̄ m̄ga Kapisanan sa Rizal

"Círculo Marikeño"

El Comité Directivo de la Sociedad Instructivo-Recreativa CÍRCULO MARIKEÑO ha nombrado distintos Comités permanentes para la buena marcha y prosperidad de la Asociación en la forma siguiente:

COMITE DE INSTRUCCION: Presidente, Señor Daniel Santiago; Secretario, Sr. Teófilo H. Reyes; Miembros, Srta. Severina S. Eustaquio y Sres. Isaac Eustaquio, Florencio Cruz y Melcio Trinidad.

COMITE DE CONFERENCIAS: Presidente, Sr. Isaac Eustaquio; Secretario, Sr. Teófilo Ignacio; Miembros, Sres. Paulino E. Trinidad, Teófilo H. Reyes y Catalino Cruz.

COMITE DE ESTILO: Presidente, Sr. Teófilo H. Reyes; Secretario, Sr. Paulino E. Trinidad; Miembros, Sres. Daniel Santiago, Macario Reyes y Juan Victorino.

COMITE DE VELADAS, PROGRAMAS E INVITACIONES: Presidente, Sr. Paulino E. Trinidad; Secretario, Sr. Isaac Eustaquio; Miembros, Sres. Teófilo H. Reyes, Teófilo Ignacio, Daniel Santiago y Srtas. Eugenia de la Paz, Lorenza de la Paz, Rosario de la Paz, María de la Paz, Glicería Eustaquio y Severina S. Eustaquio.

COMITE DE SPORTS: Presidente, Sr. Teófilo H. Reyes, Secretaria, Srta. Eugenia de la Paz; Miembros, Srta. Glicería Eustaquio y Sres. Hermenegildo Santos y Bernabé Cruz.

COMITE DE RECEPCION DE DAMAS: Presidenta, Srta. Eugenia de la Paz; Secretaria, Srta. Rosario de la Paz; Miembros, Srtas Lorenza de la Paz; María de la Paz, Glicería Eustaquio y Remedios de la Paz; **DE CABALLEROS:** Presidente, Sr. Manuel Perez; Secretario, Daniel Santiago; Miembros, Señores Isaac Eustaquio, Teófilo H. Reyes y Paulino E. Trinidad.

COMITE DE DECORACION: Presidente, Señor Isaac Eustaquio; Secretaria, Srta. Severina S. Eustaquio; Miembros, Srtas. Miguela Paz, Aniceta Paz, Lorenza de la Paz, Rosario de la Paz, María de la Paz, Glicería Eustaquio y Remedios de la Paz, y los Sres. Delfin Reyes, Esteban Nepomuceno, Fermín Valentin, Hermenegildo Santos y Eugenio Mendoza.

COMITE DE BANQUETE: Presidente, Señor Dario Ramirez; Secretario, Sr. Remigio Guevara; Miembros, Sres. Esteban Nepomuceno, Policarpo Ignacio, y Bernabé Cruz.

IMPRESA, LIBRERIA, PAPELERIA,
Fabricación de timbres de goma y de metal,
LORENZO CRIBE
Calle Crespo, No. 101. Quiapo, Manila, I. F.

MGA PAGLALAKBAY

"Harapin ang Bukas"

at "Mandaloya Club"

Pagbubukang liwayway na noong ika 28 n̄ buang natapos, ang m̄ga nangangasiwa sa paglalakbay sa bayang Marikina ay halos itinataboy n̄ masayang sikat n̄ araw.

Mag-iikasiyam na n̄ lisanin ang bayang Mandaluyong n̄ boong galak n̄ labing dalawang karitela, na sa bawat mukha n̄ manglalakbay na nakalulan ay walang nakikintal maliban sa kasayahan.

Sa bayang San Juan del Monte at sa may tapat n̄ Simbahan, ang lahat ay nagsiibis sa sasakyán upang magsipaglakad hangang sa may tapat n̄ Depósito n̄ tubig pagka't maykahirapan ang daan.

Pagdating sa patag ay sunodsunod na namang yumáo ang labingdalawang karitela na parang isang kompanya n̄ m̄ga kawal ni General Serio noong araw, na may hinilipan pang korneta habang lumalakad.

Pagkatawid n̄ ilog Santulan ay nagsitun̄go sa Nayon n̄ Kalumpang, at dito'y dumatal n̄ ikasampu at kalahati n̄ umaga. Sa Nayon ito'y nagtuloy ang m̄ga naglakbay sa bahay nina GG. Fernando Valentin, Dionisio Aquino at José Urbano, na nangagsisalubong sa lahat ang m̄ga Bg. María Presentación Valentin, Juanita Santiago at Felicísima Samson, m̄ga tala n̄ Kalumpang (Marikina), na sa mainam nilang pakikiharap at pakikipanayam ang lahat ay halos di nagdamdam n̄ pagod at gutom.

Pagkapananghalian ay nagkanikanyang lakad. Ang m̄ga magsisipaglaro'y tumun̄go sa laruan at ang karamihan ay yumáo sa bahay n̄ m̄ga Bg. Marina Santos, Felicísima Samson, Juanita Santiago at iba pa upang anyayahang manood n̄ larong gagawin n̄ "Mandaloya Club" at "Marikina Club" na siyang sadya n̄ m̄ga naglakbay.

Ika dalawa na n̄ hapon n̄ simulan ang "base-ball" sa may likuran n̄ Pamahalaang Bayan, sa isang malaking tumanò, na sa kabalang tabi nito'y may balag na laan marahil sa m̄ga binibini at iba pang magsisipanood.

Ang dani n̄ tao'y di madaig n̄ m̄ga pulis bayan sa pagpapatabi. Sa m̄ga sandaling yao'y nakalimot ang m̄ga kabinata ko sa paggulang sa kababaihan.

Bago nagsimula ay tumugtog muna ang orkestang inilaan n̄ m̄ga taga Marikina sa paglalaro, iyon na lamang at di na umulit hangang sa maghiwahalay; maanong tinugtugan ang m̄ga taga Mandaluyong n̄ Fúnebre man lamang sa pag-alis. Baka naman inaasahan ang panalo nila sa taga Mandaluyong.

Sa alin mang kagalakan ay sumasalih ang munti ó malaking kalungkutan ó sigalot, at ganito n̄ga ang sa wakás ay nangyari. Ang "Marikina Club" ay pumalo, na may isang patay (*out*), ano ba't sa isang paghagis n̄ga bola'y tinamaan ang pumapalo sa kanang kamay, na sinundan n̄g hiyaw n̄g "Umpire" n̄g PATAY (*out*). Dito na nagkaguló ang lahat pagka't ayaw pumayag ang m̄ga taga "Marikina Club" na iyo'y mamatay susog sa kanilang m̄ga katwirang di madaig n̄g m̄ga taga "Mandalayo Club" ó n̄g Palatuntunan n̄g nasabing laro. Sa huli ang nangyari'y paghiwahiwalay ang lahat n̄g walang nanalo at natalo.

Gayon man, áng m̄ga naglakbay ay nagsiuwi n̄g mag-iikalima't kalahati n̄g hapon, taglay sa bawa't kalooban ang sayá at gayon din ang masasarap na kakaning mais, pakwan, singkamas at iba pa na pawang ani sa bayang Marikina.

Dumating sa bayang Mandaluyong na pinangalindangan n̄g ikapito na n̄g gabi at dito'y paghiwahiwalay n̄g boong galák at hiyawang i MABUHAY ANG PAGLALAKBAY!

PA-SA-BE.

"Anak-Pawis"

—:—

Noong linggong nagdaan, ika 11 n̄g kasalukuyan ang walang pagod na m̄ga kaanib n̄g kapisanang ito n̄g m̄ga mang-gagawa n̄g sapatos sa Marikina ay nagsipaglakbay sa poók n̄g Nangka, pag-itán n̄g Marikina't San Mateo.

Mag-iika 9 na oras at kalahati'y nagsitulak ang m̄ga nagsipaglakbay na nagbuhát sa tapát n̄g pagawaan n̄g Samahan na nangakaskay sa m̄ga karetele; hindi gagaanong makikisig at m̄ga tanġing binibini't kabataang taga Marikina, Maynila at San Mateo ang m̄ga inanyayahang dumaló sa kasayahang yaon. Doo'y namalas ang m̄ga bulaklak n̄g Marikina na si na Bb. Felicisima Guevara, Lorenza de la Paz, Pilar Domingo, Flora Josép, Severina Eustaquio, Mercedes del Rosario, Antonia Sta. María, Miguela de la Paz, Patrocínio Villalon, Carmen Perez, Susana Mendoza, Severina Lopez, Juliana Nesina, Natalia Nepomuceno, María de la Paz, Glicería Eustaquio, Juliana de la Paz, Teodora Nesina, Rosario de la Paz, at ang di kakaunting m̄ga nakapanghahalina rin namang m̄ga binibini na dinaramdam kong hindi maala-ala ang kanikanilang m̄ga pangalan.

Sa m̄ga lalaki'y ang m̄ga tanyag na binatang Gg. Augusto P. Villalon, Pangulong walang himagod n̄g Kapisanang "Anak-Pawis", Manuel Perez, Paulino E. Trinidad, Teófilo H. Reyes, Jeronimo Angeles, Felino Guevara, Ceferino Legaspi, Eulogio Santos, Domingo Zamora, Primo Paz, Juan Coronado, Gregorio José, Isaac Eustaquio, Daniel Santiago at iba't iba pa.

Bukod sa matimyas na usapan n̄g m̄ga binibini't kabaguntauhan ay minsan minsan'y sinasaglitán n̄g maririkit at piling m̄ga awitan na sinasaliwan n̄g Orquesta sa Marikina.

Dumating ang oras n̄g pagkakainan; ang lahat ay nagsitunġo sa libis na kinalalagyán n̄g isang mesang saság na buo na may hugis U na nagkakahulugan sa wikang kastila n̄g *Unión* at kung isatagulong naman ay *Pagkakaisa*. Sa gitna n̄g tinurang mesa ay mayroong isang malaki't mayabong na punong manggá na siyang nagbigay lilim sa m̄ga nagsisikain. Sa unang tingin, ang nabanggit na punong manggá ay walang na giging kahulugan; datapatat kung pagkurukuruin ay nagkakahulugan ang punong iyon n̄g: *Ang Pagkakaisa nang mangagawa nang Zapatos Marikina ay maghubuġga nang magandang adhika*.

Pagkatapos, ang m̄ga mahihiligín kay *Terpsicore* ay nagsikuha n̄g kanikanilang kakambal at nag *rigodon*; n̄gumi sapagka't kakapusan n̄g panahon kung ipatutuloy ang pagsasayawan, ay minarapat ang itigil. Napagitna si G. Manuel Perez at nagsalita tungkol sa ginawang kasayahan, at isa isa niyang ipinakilalang nagsipagsalita rin sina Gg. Felino Guevara, Domingo Zamora at ang Pangulo n̄g Samahan na si G. Augusto P. Villalon.

Upang magkaroon n̄g isang ala-ala ang ganong kasayahan, ang lahat n̄g nagsidaloy kinunan n̄g *retrato*. Pagkua'y nilisan n̄g lahat ang lugal na di makakatkat sa alaala n̄g madláng nakipagsayá. Ang m̄ga babae'y nagsisakay sa m̄ga karetele at ang m̄ga lalaki'y nagsipaglakad.

Nang magsidating sa loob n̄g nayon n̄g Bayan-bayanan at sa kahilingán n̄g karamihan ay nagsibabá sa karetele ang m̄ga babae at nagsipaglakad din, sa una'y ang watawat n̄g Kapisanan, m̄ga binibini't kaginoohan at tinutugtugan n̄g Orkesta. Sa habang daan ay wala akong naririnig na ipinaghilhiyawan n̄g lahat kundi ang *imabuhay ang Anak-Pawis! imabuhay ang pagkakaisa nang lahat nang manggagawa!*

Nang na sasaloob na n̄g bayang n̄g Marikina, ang m̄ga binibini't binatang nagnanais tumiwalág na sa lakarán kung natatapat sa kanikanilang bahay ay hindi pinahintulutan hanggang di sumapit sa bahay n̄g Samahan. Pag dating dito ang lahat ay hinandugan n̄g matamis at tubig, at pagkapagpahingá'y saka pa lamang nakauwi sa kanikanilang bahay ang lahat na taglay ang di malimot na kasayahang tunay na utang na loob sa m̄ga di marunong manghimagod sa pagpapalagó n̄g Samahang "Anak-Pawis" na sina Gg. Augusto P. Villalon, Pangulo n̄g Kapisanan, Agapito de la Paz, Regino Santos, Esteban Nepomuceno at iba't iba pa.

SINAG-MARIKIT-NA.

Dr. Sixto de los Angeles

CONSULTORIO Y CLÍNICA
Quiotan, No. 101. Santa Cruz.

Teléfono 907.

Jesús y Federico

[Conclusión.]

Ambos fueron locos y geniales. Los cerebros, vergeles de ideas, florecieron extrañas orquídeas filosóficas; el uno corolas de roja seda y el otro de violados terciopelos, sedas altas y terciopelos tristes. Sus locuras fueron heterogéneas; por eso predicaron morales fundamentalmente diversas. Jesús era tímido y humilde, su moral fué una umbría maleza, el olivo y el ciprés; Federico era pujante y pletórico, su moral fué una selva frondosa, la encina y el laurel.

El vulgo supone que los alienados no razonan. Muchas veces, en cambio, su locura consiste en que "razonan demasiado". Otros vulgos opinan: el loco no sabe lo que se dice; sin embargo, á menudo, la locura estriba en "saber demasiado" lo que se afirma. En las funciones intelectuales, el más y el menos son anormales por igual lo mismo que en las otras funciones del cuerpo; la hidropesía es tan peligrosa como la consunción.

El loco razonable tiene su lógica, pero la tiene excesiva y paradójica; hay falsas vías en la red de sus comunicaciones cerebrales. Habla sentenciosamente; no concibe la duda ni acepta la discusión. La creencia desborda toda crítica y todo raciocinio. Es un hombre de fé, tan incommovible en sus yerros como en sus aciertos; es vidente, místico, iluminado inquebrantable.

Sólo en esto son comparables Jesús y Federico; así predica el uno, así escribe el otro. El mecanismo psicológico es semejante; aunque actúe sobre materiales diferentes en cantidad y calidad.

Aquél afirma su compasiva moral con la misma certidumbre con que éste escribe sus abstracciones demoleadoras. Hablan por sentencias, razonan por parábolas.

El uno arrastra sus delirios, amenguadores de la personalidad dentro del bien y del mal; el otro desarrolla los suyos, intensificadores del yo, y remonta su vuelo de cóndor para colocarse más allá.

Sus afirmaciones, siendo antitéticas, revisten una forma igualmente apodéctica. Son para aceptarlas ó rechazarlas; nunca para discutir las. Ambos afirman con ese carácter absoluto y definitivo que es privilegio de todos los grandes soñadores enfermos.

Jesús, en Galilea, fué tan enfermo como Federico, en Weimar. Pero es fuerza decir algunas diferencias.

*
*

El éxito no es un azar, tiene su psicología; intrincada á veces, compleja, pero la tiene. Los delirios geniales no escapan á sus leyes; el éxito los corona ó la irrisión los lapida, según los tiempos. Así se explica la expansión de un genio ignorante, más vasta que la de un genio ilustrado.

El nazareense—inculto rumiador de misticismos plebocráticos—diétó para la grey su ética servil; las plebes agasajadas dijéronse cristianas y le dieron plena razón durante cuatrocientos lustros.

Tuvo todas las suertes: no existían alienistas por ese entonces. Pasó desapercibida su enfermedad, vivió sin diagnóstico y le cupo la dicha de ser crucificado; la magnitud del martirio hizo olvidar las nieblas que sombrearon su mentalidad.

Así triunfó en la leyenda; por sus lágrimas, no por su potencia. Triunfó cuando para los cerebros enfermos nadie osaba entreabrir las puertas de un manicomio.

El otro—más grande en su martirio, porque supo mucho y pensó hondamente—se apagó envuelto en la penumbra de un diagnóstico desprestigiador y murió de angustia lenta, gota á gota; corola agostada en una atmósfera sin oxígeno. Este dolor fué demasiado grande para que lo comprendieran las almas pequeñas. Los filisteos, los dominados, los serviles, los sub-hombres, todos los pordioseros de inteligencia, los mendigos de voluntad, los ajusticiados por su moral evolucionista y selectiva, se apresuraron á proclamar la bancarrota de sus doctrinas, pretextando que todas ellas fueron frutos cariados de un enfermizo árbol del bien y del mal...

°°

La clínica psiquiátrica puede fijar diagnósticos sobre estos dos enfermos ilustres.

Desconocida por sus contemporáneos, la locura de Jesús ha sido y será negada en toda hora por los favorecidos en su doctrina. Su moral es una justificación para los inferiores; justo es que estos no confiesen que tuvo sus raíces en el delirio. Menos afortunados son otros cientos de cristos que apostolizan en las clínicas de los manicomios: podrían reclamar Passanante y Conselheiro.

El estudioso descubre en Cristo á un alienado místico, enfermo de locura sistematizada religiosa, indudablemente menos filósofo que un Hamlet ó un D. Quijote. Y se explica: Cristo fué elaborado por la tradición sectaria de una multitud inferior, mientras Quijote ó Hamlet fueron forjados por un genio.

En la era de Pilatos llamábase "mesianismo" al delirio religioso sistematizado. Como en el caso de Jesús convenía su locura á la gleba, ésta hizo perdón de las vulgaridades morales y de las máximas que se le atribuyeron gratuitamente.

La locura de Nietzsche, diagnosticada en sus propios libros antes que su organismo cediera bajo la gravitación del mal, es magnífica, deslumbradora, se sobrepone á todas las preocupaciones sugeridas previamente por el diagnóstico de la enfermedad.

Aquí el loco es un hombre genial, de cultura profunda y compleja; destruye como un ciclón, piensa como un astro, escribe como un poeta.

Guarecidos tras su locura, los hombres retardados en la evolución biológica de la especie, han intentado formar un solo haz de sus viciencias y sus desequilibrios, fomentando la confusión entre el robusto florecimiento de su genio

y las dolorosas proliferaciones de su enfermedad.

Esa grey de los débiles parece haber temido que su voz despertara en los amos el sentimiento de la potencia necesaria, y que al anuncio de sus nuevas tablas se operase una total transmutación de los valores morales. ¡Quién lo dudará, si en vez de recibir un diagnóstico de la ciencia, le hubiera tocado en suerte, como al Galileo, una cruz para aquilatar sus teoremas en los crisoles del Martirio!

Corría por esos desfiladeros nuestra imaginación hacia la encrucijada, en donde la ciencia y la filosofía se interceptan—mirando el estudioso con el lente clínico y el moralista con el lente de su amor á la vida interna,—cuando el crepúsculo comenzó á espesar sus negruras sobre Roma.

Sólo pudimos agregar que el contraste entre ambas éticas no es menor en su aplicación á la vida práctica.

La moral cristiana es clorática, compasible. Induce á prolongar las existencias inferiores con limosnas de absurdo altruismo: rebajan al que las da y ofenden al que las recibe. Se ha convenido en llamarla moral; es, indudablemente, un buen negocio para los infelices.

Nietzsche es plenitud vigorosa. Nos empuja á ser siempre más, infinitamente, por todos los medios aptos para intensificar la personalidad. Su ética educa para la vida laboriosa, alegre y fecunda, induce á perseguir el único de hecho incontrastable: la conciencia de la propia fuerza.

Y en la negrura del crepúsculo, vimos perderse á poco el domo de San Pedro. Pero sobre el cielo, más intensa que la noche misma, aún recortada netamente su silueta semicircular, el domo del Panteón. Símbolo en esa hora, presagio de los siglos.

JOSE INGENIEROS.

NOLI ME LÉGERE

IV HALAGA NG BUHAY

(Karugtong)

Si Bayani ay sumagot:

—“Kung sakali man po, G. Presidente, kung sakali man po at sinapit sila n̄ pagkasawí, ang m̄ga kamag-anak nilang maiíwan ay hindi dapat mangagsiluhá, hindi dapat manghinayang ni di dapat ipaghinagpis ang kanilang kamatayan, sapagka’t kagaya n̄ m̄ga tunay na lalaki, sila’y nagpakamatay sa pagtupad n̄ katungkulan! Nabaon man ang m̄ga katawan nila sa ilalim n̄ lupá, ang kanilang alaala ang kanilang m̄ga n̄galan, ang kanilang kabayanihan ay makikintal sa diwa’t pusò n̄ lahi upang kailan ma’y manariwá doón. Ang m̄ga anak nila, ang kanilang kaapu-apan, at lahat kaming m̄ga bagong sibol ay laging aawitin ang kadakilaan n̄ kanilang gawá,

pipintuhin namin at igagalang ang kanilang ala-ala, at sisikaping tularan ang inihasuk nilang halimbawá. Ang Inang Bayan, ang pinakaiirog na “Martir” Inang Bayan ay yajakapin ang kanilang m̄ga bangkay hahandugán sila n̄ matatamis niyang halik, at pagkatapus na maisulat ang sagsag na sa kanilang m̄ga noo, ay ituturo sila sa bo-ong Sangsinukob, kasabay n̄ sabing:—“Ang m̄ga anak ko ay m̄ga bayani n̄ Matwid!” May kamatayan po bang diya’y dadakila pa?

—“Pshe!—“ang in̄gos n̄ Presidente,—*que bayani*” ni *que bulati*... *que bayani n̄ matwid*!—Bayani n̄ kaululan!”—At pagkatapus na makamut ang ulo ay nagpatuloy:—“N̄guni’t... *pero ikaw ba naman ay wala nang kaisip isip, at di mo makurong ang pinagsasabi mong iyan ay pulos na kahiban̄gan?* Sino baga ang iyong mapaniniwala na... Jesus Maria y Jose!—ako laang ay pinagtatawa mo! Diyata’t ako’y magpapakamatay mailigtas ko laang ang isa kong alila, ang isang ita, ang isang insik?

“Laking kabulastugan!... Ha, ha, ha!”

Tumugon si Bayani:—

—“Ang isa pong magliligtas ay hindi sinitino ang sinasaklohang napapan̄ganib, hindi inuisisa kung ang ililigtas niya ay kamag-anak, kauri ó hindi; hindi siya tumitin̄gin sa kulay n̄ balat; ang kinukuro niya ay kung *narrápat* na iligtas ang napapan̄ganib: alalaong baga’y kung ito ay kinakandili n̄ katwiran”.

Muling napahalakhak si Mahabang-kamay; ang pagkapoot niya kay Bayani at pagkatigagal sa m̄ga pinagsasabi nito ay nagtatalo sa kanyang loob—filing-iling na sumagot:

—“M̄ga haling na pag-iisip! m̄ga haling!... Palibhasa’t ikaw’y bata pa, ay hindi mo kinukuró ang iyong pinagsasabi”.

Napan̄giti si Bayani; munti na siyang ma pa—*Ehem!*

—“*Pero*...Ibig mo bagang ipakita ko sa iyo ang kaululan n̄ iyong *teoria?*—ang dagdag n̄ hukom na n̄gayo’y nagboses-paré.

—“Ikatutwá ko po kung inyong mamarapatin”—ang tugon naman n̄ binatá.

—“*Bueno*”!.....

Si Mahabang-kamay ay nagsindi muna n̄ isang tabáko, bago nagpatuloy:

—“Makinig ka:

“Sa kanino mang taong may gadaling noó ang sariling buhay ay siyang lalong pinakamahalaga; siyang pinakamamahál niya higit sa alin mang bagay at sa kanino man.

“Isa itong katotohanang di mo mapupuwing sa aking harap, ako’y matandá na,... at kilala ko ang lakad n̄ mundo.

“At sa katunayan n̄ aking sinabi ay nariyan ang libolibong taong napa-aalipin upang magkaroon laang n̄ maipagtatawid buhay; nariyan ang daan-daang babae sa Maynila na ipinagbibili sa bálanga ang kanilang m̄ga katawan at puri upang magkaroon laang n̄ maikabubuhay! Nariyan ang m̄ga taong taga-labas na nanghaharang at pumapatay n̄ kapwa upang magkaroon n̄ ikabubuhay! Ano pa’t lahat ay gina-

gawa upang mabuhay laang! Samakatwid lahat ay buhay at buhay ang hanap!

"Ngayon"—at dito'y ipinaglakan ang salita—"Ngayon, ano iyáng kaululang ipinipilit mo na katungkulan n̄g isang tao ang sagipin ang napapanḡanib kahit na masawi ang kanyang buhay? Diyata't lahat na'y ginaguwa upang lumawig laang ang buhay at saka n̄gayo'y ipanḡanḡalandakan mo na di kailanḡang mamatay mailigtas laang ang iba?"

"Ano ang iyong mapapala sa pagliligtas na iyan?—Aakyat ka ba, n̄g lanḡit?"

"Oh, aking tinatawanan ang m̄ga isipang iyan na walang kaulo-ulo!"

"Isipin mo na laang ang nangyari sa iyo kanina. Magtandá ka at madalá ka na sa napalá mong iyan sa panghihimasok sa di mo dapat panghimasukan. Mabuting mabuti na laang at sa bisig ka tinamaan n̄g bála... at kung sa tiyan?... marahil kung nagkataon, ay inagunyas ka na ngayon".

Napanḡiting muli si Bayani. Pagkaraan n̄g ilang sandali ay banayad na sumagot:

"Kung ako man po ay nagkadurog-durog, ang gayon ay walang kailanḡan sa akin! Hihimlay ako sa libinḡan n̄g walang pagsisisi, kakaulayawin ko roon ang tanḡi kong Ligaya—ang ligayang pilit na sasaakin sapagka't ako'y namatay sa pagtupad n̄g aking katungkulan, sapagka't ako'y namatay sa pagpupunyaging igalang ang watawat n̄g wagas at katutubong Matwid! Sa gayon ay di na ako masisisi n̄g aking Bayan!"...

—"M̄ga panḡarap!" ang muling sabád ni Mahabang-kamay—"m̄ga maling panḡarap! Oh! hanggang saan nakikilalang ikaw ay bata pa n̄ga laang! Hanggang saan mo ipinakikita na wala kang kamuwang muwang sa pamumuhay!... Ano iyang ligayang sinasabi mo? Bunḡa n̄g kahibanḡan! Ibig mo bang iturò ko sa iyo ang tunay na ligaya—ang ligayang dapat mong sikapin?"

Itinaas n̄g nanḡanḡaral ang kaliwá niyang kamay, pinag-abot ang m̄ga dulo n̄g hintuturò at n̄g hinlalaki, at saka nagpatuloy:

"Ang salapi!! Ang salapi! Kapag ang tao ay mayroong salapi, sa kanya ay walang hindi ma-aari!"

"Sa pamamagitan niyan, at niyan laang, makakaranas ka n̄g tunay na ligaya; Iyan laang ang makapagbibigay sa iyo n̄g kariwaan sa pamumuhay... Kaya n̄ga, wika ko sa iyo, ay huwag mong sayanḡin ang iyong buhay sa m̄ga ulol na panḡarap. Samaantalain mo ang panahong itinadhanà n̄g Diyos para sa iyo dito sa mundo. Habang ikaw ay nabubuhay, *pues* magpasasà ka sa tamis n̄g buhay. Iyang biyang sinasabi mo na dadating sa iyo pag ikaw ay nalilibing na, ay hindi mo ma-aasaan... Mabuti na laang kung ikaw ay papasukin sa pintò n̄g lanḡit, at kung hindi?, at kung doon sa isang pintò ka mapasuot?"

—"Hindi pò ako dapat magtakha, G. Presidente"—ang tugón n̄g binatà—"hindi pò ako dapat magtakha sa m̄ga sinasabi ninyo. Ang

m̄ga ganyang paghahakáng bulok ay palasak na palasak pa n̄gà dito sa atin.

"Para sa m̄ga gaya ninyo, ang buhay n̄g tao ay dapat gugulin sa loob n̄g isang palasyong gintò, sa laot n̄g kariwaan at lubos na ginhawa.

"Para sa inyo, ang layong dapat sikapin n̄g lahat ay ang makapagtayo n̄g m̄ga kamalig n̄g salapí.

"Ang salapí, sa m̄ga gaya ninyo, ay katumbas n̄g lahat; salapí ang una, at salapí ang katapustapusan; kung walang salapí ay walang ligaya.

"Para sa inyo, ang tao ay dapat tumalikod sa lahat, dapat isatabi ang m̄ga katungkulan, at isalimot ang pag-ibig sa bayan, lahi, matwid, at karanḡalan kung ito ay kakailanḡanin upang lumagi sa pagkamasalapí".

—"Talaga!—"ang sabád ni Mahabang-kamay.

—"Ako pò—"ang patuloy ni Bayani—"ay may ibang paghahaká ukol sa halagá n̄g buhay—paghahakang di ko ikamamanghá kung sakali ma't inyong tawanan. Sa akin pò, ang buhay na araw at gabi ay ibinababad sa pulot n̄g kaginhawahan—ang buhay na walang pinipintuhò kundi ang Diyos Salapí—ang buhay na walang hanap kundi ang kagalinḡan n̄g sarili, ay isang buhay na mababá, walang halaga, karumaldumal!"...

Tumalikod ang Presidente sa binatà at animo'y di nadidinig ang sinasabi nito. Si Bayani ay nagpatuloy:

"Ang buhay po kung ibig magkahalagá, ay kailanḡang ilaan at gugulin sa isang adhikang mataas, sa isang layong maranḡal... Ang yaman na kinahahalinḡan n̄g boong Sandaigdig halos ay hindi makapagpapadakilá sa buhay n̄g tao; ma-aari siyang magpaginhawa, magdúlot n̄g kasaganaan sa lahat n̄g bagay; dapwa't hindi kasaganaan, hindi kaginhawahan ang naghahatid sa tao sa pagkadakilá.

"Ang karunungan man, liban na laang kung siya'y ginugol sa ikagagaling n̄g bayan, lahi, Sangsinukob, ay di ko rin masasabing sapat na makapagpadakilá sa buhay.....

"Ang tao po, G. Presidente, ay kailanḡang gumawa para sa lahat; kailanḡang magbatá n̄g suson-susong pagtitiis, dusa, pighati, para sa lahat; kailanḡang sumagupà sa libo-libo mang kamatayan para sa lahat; kailanḡan siyang magiging isang taga-hasik n̄g kalayaan, taga-taguyod sa dangal n̄g tinubuang lupa, taga-kandili sa puri n̄g matwid na malimit lupigin.....

"Kapag ang isang tao ay nakasunod sa m̄ga ganyang katungkulan, mayaman man ó mahirap, marunong man ó hindi, siya ay may karapatan nang ipagmalaki ang sariling buhay, at humimlay sa piling n̄g m̄ga lalong dakilang kalulwa sa boong Sangsinukob!"

Hindi na nakasagot si Mahabang-kamay; noong sandaling iyon ay siyang pagpasok n̄g tunay na hukom n̄g bayan.

Ito ang sa wakas ay sumuri sa naantalang usapin, at pagkatapus na madinig ang m̄ga panḡanḡatwiran n̄g bawa't isa ay inalagdà ang kanyang maayos na hatol.

Si Blackheart ay nagkamit nã mabigat na parusa.

Ang matatamis na pag-asa nilang dalawa ni Mahabang-kamay ay pawang nangaloooy.

Tinangap ni Blackheart nang walang tutol ang kahatulan nã hukom, dapwa't ang pagtanggap na iyon ay nilakipan niya nã isang matinding sumpâ. Isinumpâ niya ang isang madugong paghiligantã sa gitnâ nã kanyang pagkapahamak.

I. A. AMADO.

El tesorero provincial ínterino

En otro lugar de esta misma revista mencionamos la marcha á los Estados Unidos en uso de licencia de Mr. W. O. Kaminer, tesorero provincial de Rizal.

Para sustituirle temporalmente en el cargo ha sido enviado aquí otro americano, cuyo nombre hasta ahora no hemos llegado siquiera á saber. Nosotros hubieramos deseado de todas veras que durante la ausencia de Mr. Kaminer se hubiese conferido el cargo al filipino que ocupa hoy el puesto de *chief clerk* en la misma tesorería, Sr. Isabelo de Silva.

Si la filipinización no es un sueño esta marcha de Mr. Kaminer consideramos una oportunidad para someter á prueba la capacidad de un filipino más. Además, nombrando sustituto á un americano, se impone á la caja provincial un gravamen innecesario, porque durante la licencia de Mr. Kaminer la provincia pagará sueldo á dos tesoreros provinciales, lo cual no ocurriría nombrando al Sr. Silva, que según ley no cobraría mayor sueldo del que ahora percibe.

La experiencia del Sr. Silva adquirida durante cinco seis años de servicio en dicha oficina, donde siempre ha merecido elevado concepto de sus diferentes jefes, y su cualificación en el cargo de tesorero provincial, según las leyes del Servicio Civil, debieron acreditarle para que sea nombrado tesorero provincial ínterino de esta provincia. Y creemos reflejar la opinión de la provincia manifestándolo así.

Una carta abierta

A mis Comprovincianos de la provincia de Rizal,

Piñilla 26 de Marzo de 1909.

Señores:

Desde el mes de Enero de este año los candidatos para Gobernador en nuestra provincia se agitan mucho y agitan á los pueblos en provecho de sus respectivas candidaturas, unos personalmente y otros por medio de sus leaders. Hasta ahora hay dos progresistas y cuatro nacionalistas, por manera que hay amplia oportunidad y bastante tiempo aun, para que los electores puedan pensar y elegir entre tantos aspirantes, á quien vamos á encomendar durante el bienio futuro el mando de nuestra provincia.

Indudablemente los candidatos actuales son personas de recomendables condiciones; pero permitidme que yo os diga que, en mi concepto y con la amarga experiencia del pasado, nuestra norma de conducta debe ser hoy el: "VOTAR AL QUE PUEDA GOBERNAR MEJOR LA PROVINCIA" de manera que, aparte de mantener la tranquilidad y moralidad públicas, pueda fomentar eficazmente nuestros intereses materiales, económicos y hasta morales en lo que respecta á conseguir que, á pesar de nuestras diferencias religiosas y políticas, los vecinos de cada pueblo se aunen y cooperen en todo aquello que sea de interés y provecho general. En una palabra, debemos escoger un hombre EQUILIBRADO en todos sentidos, como dicen los americanos. La elección es de suma importancia, pues cuanto mayor sea nuestro acierto en elegir, tanto mayor será el beneficio que hemos de recibir del que ha de ser nuestro Gobernador.

Somos de la provincia de Rizal y es nuestro deber escoger un hombre verdaderamente digno del nombre de esta provincia, á fin de que podamos enorgullecernos de ser verdaderos rizaleños.

Permitidme ahora, comprovincianos queridos, que yo incluya en el número de los candidatos nacionalistas un hombre más, para exponerle á vuestra consideración: este hombre es Catalino Sevilla, hijo distinguido de nuestra provincia.

Le conozco hace tiempo, y he oido decir en una tertulia en Manila que varios amigos suyos habían decidido presentar su candidatura para Gobernador de Rizal. Supongo que muchos de vosotros le conoceréis tambien. Es hombre ya maduro, energico, inteligente, íntegro patriota, filibustero en tiempos pasados y hoy nacionalista sensato y consecuente, además de tener un genio organizador y progresivo. Ha sido afamado Profesor por largo tiempo en Manila y hoy es Abogado de mucha reputación, sin embargo de ser muy modesto.

El no ha empuñado las armas durante la Revolución, por haberle sorprendido los acontecimientos dentro de la Ciudad de Manila; pero muchos de los que fueron sus discípulos, imbuidos desde la tierna edad en el profundo amor y veneración á la Patria y fieles á las enseñanzas de su maestro, defendieron con teson aquella Bandera santa de la Libertad, por siempre querida y jamás olvidada, cayendo los más de ellos cubiertos de inmarcesible gloria en los campos de batalla.

No pretendo afirmar que sea el mejor candidato, nó; pero yo creo por el conocimiento personal que tengo, que en la próxima convención del Partido Nacionalista y aún en las futuras elecciones vale la pena de pensar en él, y otorgarle vuestro apoyo, si le creéis digno de vuestra confianza.

Vuestro Comprovinciano,

L. GABRIEL.

DE COLABORACION

Las "Canas" y el "Hoy"

La complacencia del galicianófilo PEDRU al joven RIZALEÑO me ha inducido á tratar una vez más de un asunto que desde los principios en Filipinas venía causando estorbos en la marcha progresiva de la sociedad.

He de hacer constar antes, que no es mi ánimo terciar á los dos articulistas, porque estoy con la réplica de PEDRU que el asunto no es para merecer más; y además yo creo que de prolongarse corre el peligro de que las partes se vean tentadas, si no precisadas, á mojar sus plumas con determinadas tintas políticas; entonces ¡adiós, *política neutra!* de la que al parecer PEDRU es acérrimo defensor, aunque en teoría solamente. De paso, sin embargo, me permitiré decir que según he entendido, el autor del artículo replicado por PEDRU no ha hecho más que manifestar sus impresiones *en general*, concluyendo *en particular* por emitir su juicio de periodista rizaleño, y bajo esta condición no me ha extrañado que al comentar aquella fiesta lo haya hecho de una manera distinta que los otros de su clase. En cuanto á lo de la "salida" de aquel nacionalista, no he de regatear á PEDRU en su concepto, pero él ha olvidado de mencionar ó no se ha fijado tal vez, si no es que de intento lo calla, al que, recordando elecciones pasadas, ha sido el primer provocante en aquella reunión, el cuál es una figura muy conocida, porque en política es de esos que primero se llamaron *federales*, después *nacionalistas progresistas*, y hoy *incoloros*.

Pero dejémonos ya aquella fiesta y entrémonos al asunto que me he propuesto tratar en estas columnas, ampliando lo que LAAN LAGUI había ya tratado en el número 2 de esta publicación bajo el título de "Intolerancia".

El hecho según PEDRU, que el tal RIZALEÑO por ser joven ha arremetido patognómicamente contra ciertos viejos, es lo que de ser verdad, me hace meditar sobre las relaciones de nuestros viejos y jóvenes que apesar del transcurso del tiempo y de las lecciones que nos vienen dando los acontecimientos, continúan lo mismo que en aquella época, por lo que nuestro inmortal Rizal, al tratar de "exponer en las gradas del templo" los cánceres malignos de nuestra sociedad, ha mencionado como uno de ellos en un capítulo de su "Noli".

Efectivamente, en la vida de nuestros pueblos, sin recurrir ya á la historia y circunscribiendo únicamente á la actualidad, además de las separaciones causadas ya por las creencias políticas, ya por las religiosas, hay otra no menos funesta y de vigor latente, que para nosotros no es más sino puramente cuestión de edad. Esta cuestión que tiene diferentes formas de manifestarse, bien por oposiciones sistemáticas, bien por egoísmo ó por intolerancia, etc. etc.,

se sucita precisamente en las empresas para cuya realización se requieren buena armonía, unión, tolerancia y cordura. Es tan notorio esto, que no se necesita enumerar hechos, puesto que en cualquiera parte de Filipinas suele tener lugar entre viejos y jóvenes más ó menos ridículamente.

En los tiempos pasados este cáncer de nuestra sociedad solo se presentaba en las empresas religiosas; pero hoy día en virtud de las innovaciones políticas se ha hecho más frecuente. Basta ver en las luchas electorales, donde además de los candidatos pertenecientes á determinados partidos políticos ó grupos religiosos, hay otros que se presentan como apoyados por los que se dejan llamar ó elementos viejos ó elementos jóvenes. Esta separación proviene, á nuestro juicio, no solo de las fogosidades ó radicalismos de jóvenes que á veces son verdaderamente exagerados, sino también del egoísmo muy marcado de algunos viejos, que se consideran infalibles en sus juicios y actos porque creen que el tiempo con su marcha no ha cambiado, lo que equivale á pensar que la teoría hegeliana es aún factible en pleno siglo XX.

Es indudable que la experiencia es una base mejor para cualquiera empresa, sobre todo en asuntos nacionales, generalmente como punto de comparación; pero no siempre como medio suficiente para resolver las cuestiones que de ellos pueden surgir; el modernismo bien entendido, por otra parte, siempre que no traspase las pautas de la moderación, también es muy esencial, puesto que todos los elementos deben progresar en tal sentido. Teniendo en cuenta estos dos principios, creemos que tanto los viejos como los jóvenes no tienen motivos de conservar por más sus respectivos orgullos insanos, y solo deben tener en cuenta en todos sus puntos de vista el bien general, ó en términos más claros, nuestra causa nacional, que hoy más que nunca reclama una fuerte solidaridad entre los filipinos.

Tenemos, pues, que la solución de este conflicto social en Filipinas, no depende únicamente de ciertos viejos que se consideran erróneamente ser *patres conscripti*, ó maestros por su edad en todos los aspectos de la vida, para que sean menos apasionados, sino que también de algunos de mis conjóvenes, que realmente pecan ya contra el debido respeto y veneración á las "canas", merced á las cuales disfrutamos de este "hoy", para que sean más moderados, menos bruscos y fogosos en sus radicalismos. Unos y otros deben considerarse mutuamente, porque si es verdad que los viejos pueden dar lecciones provechosas de su experiencia é historia á los jóvenes, ellos, en cambio, pueden aprender y perfeccionarse con el "hoy" de estos, que es lo más esencial, puesto que es la víspera de nuestro mañana, de nuestro porvenir por el que debemos todos laborar con fé y esperanza.

En las presentes circunstancias debe elimi-

narse ya de nuestra sociedad la costumbre de algunos viejos ó padres de familia, que cuando un joven no es de su color en política ó en religión, ó cuando cualquiera es protestante á sus teorías del siglo I, son motivos más que suficientes para llamarles pervertidos, evitar sus tratos y cerrarles las puertas de su casa; lo mismo puede decirse á esos jóvenes aficionados al modernismo, imitadores á lo sumo, que cuando son aconsejados por expertos viejos creen por mala inteligencia que se les coarta la libertad y no tienen otras contestaciones que sus lenguajes de fogosos y sus actos bruscos, llegando á quebrantar de esta manera los tradicionales preceptos de moral y urbanidad.

Este defecto social, que consultando historias, no solamente es peculiar en Filipinas, sino que también lo tienen otros países más civilizados, dá lugar á que esos mal intencionados observadores superficiales de nuestra raza, esos enemigos de la capacidad filipina ó esos que no quieren ver con buenos ojos el inmediatismo de los nacionalistas, lleguen á utilizar como un arma en contra de la genuina aspiración de la mayoría de los filipinos, en contra del supremo ideal ansiado desde ayer, y que si nos permite profetizar, es el mismo que late hoy con visos urgentistas aún en los corazones de los viejos que se han hecho conservadores por su edad y de esos compatriotas que tergiversan sus propios sentimientos y dicen lo que solo les convienen individualmente.

Aunque no consideramos este defecto como un óbice á la consecución de la genuina aspiración del pueblo filipino, porque si bien es verdad tiene caracteres de cáncer como dejamos dicho, no es tampoco segunda naturaleza que digamos, y es muy sencilla su cauterización porque no es más que hija de las pasiones creadas por la atmósfera de dominadores que desde tantos siglos ha venido imperándose en Filipinas, sin embargo, lo reprobamos bajo todos los conceptos, y valga por el honroso calificativo que nos dan de "hombres de mañana", deseamos de todas veras que nuestros compatriotas todos den parte de sus atenciones á este problema de no menor importancia en vista de sus ordinarias consecuencias.

Es una cuestión que, á nuestro parecer, con más dosis de juicio, con más serenidad y menos amor propio, se puede remediar fácilmente; en prueba de lo cual apelamos al testimonio de algunos viejos que están exentos de estos defectos. En Manila, por ejemplo, tenemos al juvenil D. Felipe Buencamino, aquí en Rizal á D. Ambrosio Flores, que encabeza á los jóvenes en la guerra contra el fanatismo, y á los señores Hilarión Reymundo y Fernando Angeles de Morong y Manuel Mendoza de Tanay, viejos estos tres últimos, que han sido y continúan siendo "leaders" del candidato radical y joven Lope K. Santos.

Si verdaderamente somos amantes del progreso de nuestra raza, si anhelamos de todo

corazón la felicidad de nuestro pueblo, debemos procurar la abolición de las malas costumbres y de los hábitos que traen malas consecuencias, parte de los cuales son, pues, el orgullo ó intangibilidad de algunos viejos, y la intolerancia, fogosidad y radicalismo desenfrenado de ciertos jóvenes.

FELICÍSIMO MAGTANGOL.

El Catecismo de Tolstoy

El conde de Tolstoy, autor de tantas obras maestras, acaba de publicar en los periódicos rusos diez mandamientos de higiene, que traducimos á nuestros lectores, para que los siga el que pueda:

I Estar lo más posible al aire libre, día y noche.

II Hacer todos los días ejercicio al aire trabajando ó paseando.

III Beber y comer de una manera moderada y sencilla, tomando leche en vez de alcohol.

IV Lavarse con agua helada y tomar un baño caliente los lunes.

V Usar ropa ligera y floja.

VI Vivir en una casa seca, espaciosa, soleada. Ser propietario. (!)

VII Guardar una limpieza rigurosa, hasta en lo moral. Este es el remedio contra las epidemias.

VIII Trabajar regular é intensamente, lo que es el consuelo de las desgracias, y estar siempre alegre, lo cual corta las enfermedades del cuerpo y las del alma.

IX Después del trabajo evitar las distracciones ruidosas procurando el descanso en familia y dedicando la noche á dormir.

X Trabajar mucho y hacer buenas obras.

Tolstoy dice: "Con esto conseguiría la felicidad todo el mundo". La felicidad después de hacer todo esto, quizá; pero hay que pedirle la receta al conde para ser propietarios y para estar contentos siempre.

(De "La Idea Moderna" de Lugo, España; 14 Enero, 1909).

¡"SULONG"!...

Ang pahayagang ito n̄g Kapisanang "Mithi n̄g Bataan" na sinasabing ilalathala sa Maynila, ay lumabas na, at ang unang bilang niya'y tinangap na namin.

Gaya n̄g sukat maasahan sa makikisig na panulat n̄g m̄ga doo'y nagsisigawa, ang "Sulong" ay naglalaman n̄g maiinam na lathalang ikatuto't ikalilibang n̄g m̄ga mangbabasa.

Isa pang tagumpay ito n̄g kabataang di malam lumingon sa m̄ga hirap at pang'anib, ma-itaguyod lamang hangang wakás ang ma-aalab at dakila nilang m̄ga adhika.

Tanggapin nila ang matapat naming bati.

Bulaan... Sinunġaling..!

—o—

Sa lahat ng mġa gagawi'y ito ang lagi nang kauláulayaw, sa pag-iisá, sa paglakad, sa pananahimik, at sa lahat na ng bagay, ay itó ang mġa pangunġusap na máringing sa bibig ni Rita, ng babáeng larawan sa pagmamahal ng kapuwa niya, ng binibining iyang nagpapalit na nga ng ligaya sa buntón ng hinaggis. Ito ang babáeng masasabing larawang mistulá ng pagbabatá, ng pagtitíis, ng hinaggis at lahat na ng tísín sa búhay na ito.

Anák sa banig ng kariwasáan, bugtóng na anak ng mġa magulang na labis magpalayaw, nguni't alipin ng mġa hilahil, busabus ng kasawihang palad.

Kaawa-awang puso na di na nakatuklás ng ligaya....!

—Bulaan, sinunġaling!... Bulaan ka! ikaw'y maglarayá!—Ito ang madalás na sabihin sa kaharap niyang binatá; nagiging pulót na sa kanyang mġa labi ang mġa salitang ito, na nakatutugnás naman sa pagdaramdám ni Gerardo, ng binatang kaulayaw na lagi ng kanyang kaluluwá, ng kanyang panimdín, ng kanyang diwá.

—Akó raw ay bulaan!—ang magiliw na alò ng binatá,—baká hindi mo mapatutunayan iyan? Ikaw ang táong, pag akó na lamang ang nagsasalitá ay kung saan nároon ang paniniwalá mo....

—Oo nga, at marahil ay kung saan lumilipád—ang pabiróng sagót ni Rita.

—Ikaw ang kalit na malungkót ay nakatawa rin, hindi ka marunong magtapát sa akin, ang lahat ay inalilihim mo, ang lahat ay iyong ikinukubli, ikay dámot mo.....!

—Hindi ako maramot, Gerardo, ang ibig ko lamang ay yamang inianák akó sa pagtitíis ay sarilinin ko na lamang ang lahat ng ito. Sarilinin na, sapagka't káya ko pa naman. Huwag ka nang mabalisa, at parahin mong ako'y walang anomang kinálaman sa iyo, parahin mong hindi ko natatalós ang lahat mong gawá, ipalagay mong hindi ko nákkikita ang mġa bagay na sukat mong ipanġilag, at sa wakás ay maaring ang lahat ng lihim mong mġa kilos ay ipákita na sa akin, at lañ naman akó sa pagatím ng mġa kapaitan ng aking palad. Ah Gerardo... hindi ko inakala kaylan man, na, sapagka't ako'y lagi sa bahay, ay hindi makakatuklás ng iyong mġa gawang sa aki'y ikinukubli... hindi ko inisip na ikaw sa iyong kalagayan ay magpakasirá sa isang panġakò, hindi ko akalaing ikaw ay kapitan ng mġa salitang: Bulaan... Sinunġaling....."

Sukat na, aking Rita, totoóng masakít ang mġa tudlá mong iyan, hindi ko na matíis ang mġa paratang mo, ang iyong hinalá, na marahil ay dulot lamang ng masasamang balitá. ¿Lambing mo lamang kayá iyan sa iyong...?—Hindi na naipagpatuloy ang salitá dahil sa biglang pagsagót ng binibini, na wari'y nahulañ na ang ibig sabihin ng binatá.

Hindi lambing, hindi, Gerardo; alam kong

walá pa akong karapatán ukol diyan; hindi rin pagpapasakit, sapagka't ang damdamin mo'y damdamin ko rin. Walá akong ginagawá kungli ang magsabi ng katotohanan, walá akong sinasabi kungli ang mġa katotohanang namumalas ko...

Na anó?—ang madaling saló ng binatá.

Na ikaw ay bulaan, sinunġaling, walang isang salitá, hindi marunong magpahalagá sa panġakò, walang... hindi ko na sasabihi't baka wikain mo na lamang na paguusap nati'y wala na akong nasasabi sa iyo kungli pawang kaululan.

Sandaling kapwa di umimik, isa ma'y hindi nagsasalitá; sandaling naghari ang pagkapipi sa dalawang anak ng diyos Pag-ibig.

—Isang paliwanag, aking Rita, ang kailanġan ko ukol diyan. Kailanġan ko ang tapat sa lalong pagtatapat, at kung lumabás na ako'y tunay ngang maysala, tatanggapin ko ang lahat ng iparurusa mo sa akin.

Hindi kumibó si Rita. Tumungó, at tila iniisip ang mġa paliwanag na nasang máringing ni Gerardo, ng kanyang inibig, ng kanyang pinaglagakan ng isang panġakò, ng panġakong hanggang sa mġa sandaling yao'y hindi pa liilimot at kaylanma'y hindi lilimutin.

Pagkatapos ng ilang sandali, ay nagsalitá ang binibini ng boong pagtatapat, nguni't ang kamay ay parang tinggá hindi sa takot, kungli dahil sa mġa katotohanang iningát-ingatan at sa mġa oras na yao'y ipahalayag upang walang másabi ang mapaghinalang si Gerardo, si Geradong nagparatang pang si Rita ang may sala.

—Pakinggan mo—ani Rita—¿Naaala-ala mo pa ba ang panġakò mong akó lamang ang iyong iniibig at minamahál, na kaylan ma'y di mo ako malilimot at ikaw ay aking akin lamang? ¿Naaala-ala mo pa nga ba ó aalalahanin ang mġa iyón.....! Nanalig akó, hindi sa tamis lamang ng iyong mġa pangunġusap, kundi dahil naman sa paniniwalang ang aking minamahal na Gerardo'y hindi magpakasirá sa panġakò, sapagka't umasa akong may-iisang pangunġusap ka... Nguni't, lakíng pagkabiġó! Ang paniniwalá ko palang ikaw ay aking akin lamang, ay isang pangarap, isang pagasang ikapaparoól ng aking pag-ibig.

Hindi katá sinisisi, at hindi ngá, sapagka't ayokong magdaramdam ka ng dahil lamang sa akin. Ibig kong hangga't mangyayari'y madulutan katá ng pawang ikaaliw at huwag ng ipagkakasakit. Ibig kong kaylan ma'y makita kang masayá, walang bahid ng lumbáy, walang bakás ng pighati. sa madaling sabi'y lubós na maligaya.

Saglit na tumigil ng pagsasalitá si Rita; minalás ang kaharap niya, tiningnán ang ayos ng kaniyang iniibig kung nagdaramdam dahil sa pagtatapat na iyon.

Si Gerardo'y nakatungò, ang puso'y waring tumatahíp, sanhi kaipala sa mġa sumbat ng kinakasi.

—Ipagpatuloy mo ani Gerardo.

—Akó'y walá ng gaanong masasabi, maliban sa ipabatid sa iyong mamalagi ka na lamang sa iisá, ang iisang pagibig mo'y huwag ng

bahaginin pa sa marami. Manghinayang ka sa iyong paglingap. Akó'y hindi na nagaantay na mahalín mo pa, di ko na inaasahan ang iyong mġa pangakò, hindi ko na aalalahanin ang lahat ng ligayang idinulot mo ng unang panahon ng iyong pagsuyo, at hindi ko na rin gúgunitaín ang mġa balakid na aking dinanas dahil sa iyo. Oo, hindi na ngá, Gerardo. Yamang nai-pagtapat ko na ang lahat, ay malayâ ka sa lahat ng bagay. May ganap ka nang kapangyarihan sa bawat iyong loobín. Hindi ka na magpapagod ng pagtatanong bago gawin ang anomang bagay, wala na, at dapat ka nang magsayâ.

Pagkatapos ng mġa huling salitang ito ni Rita, ay isang marahang dafng ni Gerardo ang narinġig:

—Rita,... dahil sa iyó... ang aking... ikapaparoól...! At bigláng tumakas ang diwâ ni Gerardo, sa harap ng kamiyang kasi.

Si Rita, sapagka't kaylan ma'y mahalagá sa kanya ang pangakò, at sapagka't mahal sa kanya si Gerardo, ay bangkáy din ng mġa sundalíng iyon.

Dito natupad ang mġa pánġakuan ng dalawang pusong nagiligan ng di kakaunting panahón, dito natunayan ni Rita ang pagmamahal ni Gerardo, na hindi pinaniwalaán dahil sa masamang balitang tinanggap, at dito pa minsang narinġig ang mġa salitang:

—Rita, ikáw at tanġing ikáw lamang ang poon ng aking pag-ibig. Ikáw at tanġing ikáw lamang ang mahal sa akin, na hindi mo pinaniwalaang mahabang panahon. Paalam na akó...!

Isang piping balitâ ang tinanggap ko ng gabíng sumunól sa ganitong pangyayari, isang piping alinġawngaw, na labis kong tinakhán, sapagka't nagbulóng sa akin ng: "*Ganito rin siya't ikaw*".

TAGA-ULAP.

A Great Problem of the Philippines

Mr. Chairman, Members of the faculty, ladies and gentlemen:

I must confess that I do not assume this duty given to me without feelings, both of pleasure and of dread; pleasure because I recognize the honor that the faculty bestowed upon me when it chose me to speak in these exercises, and dread at being compelled to face an audience such as this, every one of whom could teach me, and before whom, I should prefer to be silent. But much as I would rather give up the few minutes that I shall speak to whose, who are more able to instruct you, custom has made it unwise that I should do so.

The choosing of a subject of general interest to an audience of this character is no easy task but after spending quite of good deal of effort, I have selected the subject that appears on the

program—"A Great Problem of the Philippines."

I believe that when you hear me speak of a great Philippine problem, you have not the slightest idea as to which one I mean, for there are many. For example, there is that too constantly present problem of independence. Another one is that question as to when the big mass of the Filipinos will be educated, and there are still other problems which I shall not endeavor to name; for if I should but name them, they would take me all this hour. It is enough for me to speak of only one.

Three hundred years ago, the agricultural conditions of the Philippines could have been said to be in a discouraging state. There were but few Filipino farmers who were very inefficient. The country was importing rice, her principal food, and the greatest part of the land lay idle. Today these same conditions still exist and the question arises, when will all of them be changed. In another words, when will the Philippines be able to support herself with her principal bread; when shall we have Filipino farmers who really know how to treat the soil and plants; and lastly when will the vast area of our land lying incultivated, be of use to us.

In the effort of curing this unhealthy state of our country, you perhaps have heard the same subjects talked about, both privately and publicly, and discussed in newspapers and magazines. Every day almost, plans and suggestions are being offered to the people for them to follow in bringing about better conditions; but I am sorry to say that the schemes presented do not draw the people from their indifference, and consequently no changes take place.

This fault of neglect is a fault not only of a certain class of Filipinos, but of all. Filipinos both educated and uneducated, students and not students are all to be blamed. For instance, you will find our best educated brothers devoting almost all their time to politics, a fact that has a blighting effect upon our country. It is in politics that they seek their fortune, and thus "draw away from the fields to take a humble, a very humble part in the campaign, the men who would otherwise be contentedly plowing the soil, or reaping the harvest." Among the students, you will find the tendency to be the same. Ask many of them what course they want to follow, and you will get a very discouraging answer. They will tell you that they want to become magistrates, lawyers, and politicians but seldom will you hear any of them say that he want to become a farmer. We may say then in just a few words that the plan which the educated Filipinos seem to desire to follow is that plan of living at public expense. As to whether this plan is good for our country or not, I leave you to judge. Then among the rich Filipinos, you will seldom hear of any of them investigating large sums of money in agricultural business. Although the raising of the different kinds of

crops is encouraged and made attractive, still they do not take an interest in them; consequently every now and then, when such opportunities appear, foreign capitalists come in to participate in the development, and so it is only the people of other nations that harvest the benefits that should else be received by us. Thus because of the careless attitude of our native capitalists, our country is being exploited by foreigners.

Now, ladies and gentlemen, upon what do you account for all of these carelessness of the Filipinos? Why is it do you think that we are not interested in this industry? Is it because the physical and climatic conditions of our country prevent us from thus progressing? I should say no; for right here before us are opportunities offered by nature which are very essential helps along this development. In the first place, our soil is fertile, and is thus most adapted to agriculture. It is a kind of soil that any nation would be proud to own. In the second place, our seasons do not in any way obstruct agriculture. We have here but the sunny and rainy season, in both of which, different kinds of crops could be raised. We have no winter here, as in America, when the ground is covered by ice, and thus plants are likely to be killed and the raising of agricultural products is, in many ways, made difficult. But even though such conditions exist in some countries still you will find those same countries able to raise products sufficient, not only for themselves, but also for others.

Now there appears no excuse for the Filipinos not being able to make these islands produce abundantly since the conditions here seem to be more favorable than in other countries. It might be that the Philippines do not progress much in agriculture because her citizens are satisfied that their country is being supported by other nations. If it is true, gentlemen, let us do away with such ideas for they are certainly wrong. If we ever mean at all to become an independent people, it is our duty at the very beginning to make our country self-supporting. "If it were ever a good policy on the part of Napoleon to insist that the requirements of a nation should be raised, if possible, within the limits of its borders; if the policy has been a correct one that every nation should be self supporting, there is no reason why we should not strive with our might and intelligence to feed and clothe ourselves.

Now, ladies and gentlemen, the recognizing of a fault or of a great need, is only half a country's work. The correcting the fault, the supplying the need is the other, greater half if I may be paradoxical.

Who is going to direct the Philippines in the future? to redirect them now? The High-School graduates. Not by all of us becoming lawyers and office-seekers, but by many of us becoming farmers on a large or a small scale.

Permit me to say that upon the shoulders of no other class of Filipinos does this heavy burden fall more severely than upon the shoulders of our present students. At a time like this, when our country is most unfortunate of having her older sons magnetically attracted by politics, at such a time as this when there is a great demand for educated farmers, the students must sacrifice their whole energy and do the best that they could to cure this national defect.

Our agricultural schools if properly improved might be the most powerful agents in bringing these changes about. As they are today, they are not in my humble opinion in a condition to meet the requirements of our country. They are not now in such a shape as to arouse the spirits of ~~our~~ young Filipinos to pursue agriculture. In fact, we have no real agricultural schools yet: we have only agricultural classes in a few schools and one well organized course—that in the Philippine Normal School. For these reasons, we the students, must unanimously unite in one big cry for a speedy construction of agricultural schools, a cry that will echo in the ear of our government and in the several ears of our legislators.

Then, after these schools are improved, if we, the students, will be patriotic enough to take up agricultural rather than political pursuits, and if our native capitalists will likewise be patriotic enough to invest their money in agricultural industries, especially since combined expert opinion of the world assures them that they can make each a fortune, all these forces, I say, will solve this Great Philippine Problem.

NEMESIO MENDIOLA.

(To be continued.)

CARTA DE ACEPTACIÓN

Manila, 2 de Marzo de 1909.

Señor:

*Tengo el honor de acusar recibo de su muy atenta comunicación, en la que se me nombra Socio Honorario de la Confederación, por esa Junta Directiva que V. tan dignamente preside.

Al hacerlo así cúmpleme el deber de manifestar á toda la Junta Directiva, mis más sinceras gracias por el alto honor y aprecio con que han querido distinguirme á pesar de mi insignificante persona y mérito ninguno.

Aún así y aunque el último de los hijos de la provincia que de tan preclaro nombre blasona, me siento sin embargo, orgulloso de poder ostentar este título con que Vds. me distinguen, porque podré ser siquiera el último, uno de los soldados que pueden militar bajo la bandera de la Confederación que según creo, sustenta un ideal muy santo y muy elevado, y que en sus procedimientos, seguro estoy, la Confederación, se ha guiado solamente y se guiará de los sanos principios de la libertad democrática que debe ser la base más estable, creo yo, sobre que edificar el ideal que todos ansían.

Pero más me llena de satisfacción el saber que los jóvenes de la provincia se interesan por el bienestar común de todos y laboran por la prosperidad de esa provincia.

Para mí, seguramente triunfarán, si organizados como lo están, van todos por el mismo camino y á un mismo fin, predicando así con el ejemplo la tolerancia mutua, indispensable para que las prácticas democráticas se aclimaten y arraiguen de una vez en éste suelo nuestro tan querido.

Deseo aprovechar esta oportunidad para tributar á esa Confederación mi pequeño homenaje de simpatía por la labor grande que se ha impuesto, ofreciéndome desde luego á trabajar en la medida de mis fuerzas con Vds., para que el éxito corone el esfuerzo de todos.

De V. sinceramente,
M. MANALO.

Nuestro número

Por exigencias del ajuste, sentimos no poder publicar hoy varios trabajos de nuestros distinguidos colaboradores, prometiendo darlos á la luz en el número siguiente.

BASE-BALL

SA S. MATEO, RIZAL.

Noong nakaraang "Sabado de Gloria" ay isang larong dayuhan ang idinaos sa S. Mateo, *base ball*, na ginanap ng mga taga Marikina.

Di kakaunting mga taga roon at taga Marikina ang nagsidalo, kasama ang karamihang bumubuo ng Consejo Municipal doon, sa pag-asa marahil na sila ay magwawagi Nguni't laking pagkabighò!!

Nang malutas ang paglalaban ay 8 ang *home* ng *team* S. Mateo at 3 *lamang* ang sa taga Marikina at di pa pumalò sa huli ang mga taga S. Mateo, kaya't di kakaunting papuri ang tinamo ng mga ito.

Isang bagay lamang ang pinupuna ko sa larong iyan: di dapat pauatilihin sapagka't dayuhan; di dapat pagpustahan ng pilak sa pagka't maaaring matulad sa sabong at sugal na mabisang pangbulid sa masamang pamumuhay ng tao.

Kung ang ikinawiwili ba sa *base-ball* ay sa sipang laro na talagang katuturbo sa bayang ito, ay di lalong mainam sana.

ULISES PILIPINO.

Ang pangulo ng "Lipas-Hapis"

Dahil sa pagyáo sa lalawigan ni G. Gerardo Changko, pangulo ng nasabing kapisanan ná-tatatag sa Sta. Cruz Maynila, ay ipinatatalastas sa madlang kasapi na ilinalagak muna niya ang pangangasiwa sa pangalawang Pangulo na si G. Jorge Bacobo, sapul sa ika 17 nitong buan at samantalang di pa siya bumabalik.

Mga hatol na mahahalaga

Paninà sa mármol.

Matitinà ng itim ang mármol na puti, at walang gagawin kundi pahiran lamang yaon ng tinunaw na nitrato de plata saka ihantad sa liwanag ng mga ilang oras.

Barnís na itim para sa bakal

Nakakakuha ng mainam na barnís kung paghaluhaluin itong mga sumusunod: labing dalawang daa't limampung gramong betún de Judea, isang litrong langís at isang litrong esencia de trementina.

SUBASTA PUBLICA

Por la presente se hace saber que en virtud de un mandamiento de ejecución expedido por el Juzgado de Primera Instancia de Manila en la causa N.º 5828 de ese Juzgado en que es demandante el Sr. J. C. P. West y demandado el Sr. Angel Asunción como Sheriff de la Provincia de Rizal, yo, el infrascrito, como Sheriff ex-oficio de la mencionada Provincia de Rizal, con el objeto de llevarse á cabo una sentencia de dicho Juzgado para el cobro de Dos Mil Cincuenta y Cuatro Pesos con Ochenta Centavos (-P- 2054.80) recaida en la referida causa contra dicho demandado, con sus intereses á razón de seis por ciento (6 %) anual desde el día 3 de Octubre de 1907, con las costas del juicio y de mis honorarios por estas actuaciones, venderé en subasta pública y al mejor postor, á las diez de la mañana (10:00 a.m.) del día 11 de Mayo de 1909, en la Calle Real del Barrio de Bambang, en el Municipio de Pasig, Provincia de Rizal, la casa del mencionado demandado de materiales mixtos con el solar en que la misma está levantada, teniendo aquel las dimensiones y linderos como abajo se describen:

Tiene 507 metros, 2 decímetros y 52 centímetros cuadrados de extensión (poco más ó menos) superficial, linda por el Norte con el terreno de Apolonio Calingo, por el Sur con los terrenos de los herederos de Leoncio Bartolomé, por el Este con la Calle Real de dicho barrio de Bambang, y por el Oeste con los terrenos de Mariano Poson.

La subasta tendrá lugar en los bajos de la misma casa en la fecha y hora señaladas.

José Tupas.

Gobernador de la Provincia de Rizal, Actuando de Sheriff ex-officio.

J. COURTNEY HIXSON,

R. I. ST. PETERS,

Abogados del demandante,

34 Escolta, Manila.

Leon Valenzuela Oliver

NOTARIO PUBLICO

[Concepción] Malabon, Rizal, I. F.

Sombrereria ni Gerardo H. Vicente

Tindahan ng sari-saring sambalilo, zapatos, corbatas, puños, barong-lalaki, atb. Halagang walang kasingmura sa boong Sangkapuluan.

50 - CARRIEDO - 50

Antonio J. Oliveros

DENTISTA

CALLE CARRIEDO, No. 82,
Altos del almacén MADRILEÑA.
TELÉFONO No. 1302

El Adelanto del Siglo

Gawaan at tindahan ng sapatos.

Mga tagalog ang yumayari.

MAINAM, MATIBAY AT MURA.

Daang Crespo, Blg. 109, Kiyapo, Maynila.

SOMBRERERIA

DE

M. E. EVANGELISTA

100 y 102 Carriedo, Quiapo I. F.

Surtido de sombrero kalasiaw, baliwag y buntal, fieltro, lana y paja.

Blanquea y tiñe.

S. APACIBLE

ABOGADO

Pasig, Rizal, I. F.

Concepcion Gonzalez

ABOGADO

Y NOTARIO PUBLICO

Concepcion, Malabon, Paz, No. 433, Sta. Cruz
RIZAL. Manila, I. F.

ZAPATERIA Y TALABARTERIA

ni VALERIANO CASTILLO

Sari-saring hugis ng sapatos at guarnisyong iba't ibang klase ang dito'y matatagpuan sa murang halaga. Pagsadyain at ng paniwalaan.

CRESPO 107, KIYAPO, MAYNILA.

LA OCEANIA

RESTAURANT DE E. NUESTRO

Cubiertos de -P- 0:40 á 0:50.

Salcedo, No. 21 y Dulumbayan, No. 20.

SOMBRERERIA "SILAÑGANAN"

113—CARRIEDO—113

Nagbibili at naghuhulma ng kahit anong sambalilo lalo na't yaring pilipino, gaya ng Buntal, Sabutan, Baliwag, Buli, at ibp.

MURA, MADALI AT MARIKIT

Pagsadyain at nang maniwala.

Ramón Diokno

ABOGADO

Calle Salinas. No 291, Manila, I. F.

Nanganñailangan kayo ng mainam na pangbangô at gamot na mabibisa?

Pagusigin ninyo ang

Botika ni F. CONCEPCION

Sa Pasig, Rizal, at kayo'y masisiyahan.

CRISPULO ZAMORA

PROPIETARIO

PLATERO Y GRABADOR

30—CRESPO—30

Medallas, Botones, Insignias, Copas, Ornamentos de Iglesia, Calices, Bastones, Alhajas, Timbres de todas clases, Caratu'as de bronce comercial, etc.

Teléfono 1032.

Manila, I. F.

Kabinataan, ibig ninyo ng mga sambalilong busilak sa puti-pahang nakalulugod?

Nanganailangan kayo ng sambalilong mapanghalina? Tunghin ang

SOMBRERERIA

NI

REYNALDO P. REYES

Daang Crespo 110—112 Kyapo.

At doo'y masumpunhan ninyo ang lahat ng ito na pangmura, matibay at maayos ang pagkakagawa.

MARTIN LONTOK

Yumayari sa madaling panahon ng mga gawa'in sa bakal at umaayos ng mga baril, makinang panulat mga bisicleta at iba pang mga gawaing kauri nito.

Daang Crespo, Blg. 114, Kiyapo.

PICKETT HARNES Co.

BELTS

Echague, Kiyapo.

Maynila, S. P.

Sandaang hitsura ng mga sinturon alinsunod sa moda.

Mga monturang inggles at amerikano, maiinam at mura.

Mga polainas, kabán at mga sisidlán.

Mga guarnisyong iba't ibang clase.

Siyang pinakamalaking tindahan ng mga bagay na ito
dito sa Kasilanganan.

GOSSAGES SOAP

HARINA:

VICTORY, LEON, GALLO E
IMPERIAL, &c.

MAQUINA PARA ZAPATOS

DE "HILDEBRANDT"

CROMOS ANUNCIADORES DE
ALEMANIA.

José P. de Tagle

TELEFONO. 1425

DIRECCION TELEGRAFICA

Tagle-Manila

ALMACEN DE COMESTIBLES

BLANCO, 16, QUITAPO

TALLER DE

TALABARTERIA

DASMARIÑAS, 84.

BINONDO.

“MARIKIT - NA”

Malaking gawaan at tindahan ng mga sari-saring hugis na sapatos
na pawang yaring pilipino.

Nagbibili ng mura, lubha pa kung docena.

San Sebastian, Blg. 203, Kiyapo, Maynila.

MAQUINAS
 PARA COSER **S**
 MAQUINAS
 PARA BORDAR **I**
Pagos Semanales **N**
 DESCUENTO **G**
 POR PAGO **E**
 AL CONTADO **R**
33 ESCOLTA:
MANILA.

MAKINA
SA PANANAHI.
MAKINA
SA PAG BUBURDA
LINGGUHAN
ANG BAYAD
SA BIGLANG
BAYARA'Y
MAY
BAWAS.

“GERMINAL”
 GRAN FABRICA DE
TABACOS Y CIGARRILLOS
 Marquez de Comillas, No. 4, Manila.

*Elaboración Especial con Tabacos
 escogidos y enviados.*

Premiada en todas partes.

!!! ATENCIÓN !!!

Participo á los Señores Candidatos y á sus LEADERS,
para cualquier cargo oficial que acabo de recibir materiales de
toda clase y diferentes colores pedidos expresamente para la
impresion, con y sin RETRATO (fotograbado) de tarjetas de
propaganda, plataformas, manifiestos y otros concernientes á
las elecciones así como á la

IMPRESA, LIBRERÍA, PAPELERÍA, ENCUADERNACIÓN,
fabricacion de timbre notarial en seco y de goma, etc. etc.

L. Crive
MANILA, P. I.

**CALLE CRESPO,
N.º 101**

A LA SUBIDA DEL PUENTE DE
SAN SEBASTIAN.

NOTA: Los pedidos serán inmediatamente atendidos y enviados
los de provincias respectivas por correo ó por otros medios
á eleccion de los interesados.

Ojo BUENO, BONITO y BARATO.